

Nr 373.

Av herr **Anderson, Axel Ivar, m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgifter.*

Kungl. Maj:ts proposition nr 255 angående prisutjämningsavgifter innebär en fullmaktslagstiftning av djupt ingripande och principiellt mycket vittutseende innebörd. Propositionen föreslår, att denna fullmakt gives regeringen icke genom en särskild författning utan genom ett bemyndigande för Kungl. Maj:t att »när behov därav ur prispolitiska synpunkter prövas föreligga, meddela föreskrifter om uttagande . . . av prisutjämningsavgift». Något klart och preciserat förslag, under vilka förutsättningar och till vilka belopp avgifter skola tagas ut i de särskilda fallen, eller huru uppburden skall ske, har icke framlagts. Liksom vid flera föregående tillfällen ställes riksdagen återigen inför ett förslag, vars innebörd och konsekvenser icke klart angivits, utan vilket härutinnan hänvisar allenast till en mycket allmänt hållen motivering. Något yttrande över förslaget har, såvitt framgår av propositionen, icke inhämtats från vederbörande statliga myndigheter eller från enskilda organisationer på näringslivets område, vilka bli beroende av det sätt, på vilket den begärda fullmakten kommer att utövas. Riksdagen har därigenom undandragits den allsidiga belysning av föreliggande problem, vilken är nödvändig för ett bedömande av det samma.

Med hänsyn till prisutjämningsavgiftens karaktär ha nu nämnda omständigheter betydelse bland annat ur konstitutionell synpunkt. Avgifterna skola enligt förslaget avkrävas enskilda företag och personer i deras exportrörelse. Om intäkterna härav sedan — såsom i propositionen antydes — skola avsättas till en eller flera fonder i ändamål att disponeras för prisreduktioner vid återuppbyggnadsleveranser, för avskrivning på återuppbyggnadskrediter, för reduktion av vissa importpriser, för åtgärder i syfte att bibehålla eller förkovra produktionsförutsättningarna inom den gren av exportnäringarna, från vilka de emanera, eller för andra »gemensamma ändamål», berövas avgifterna därigenom icke karaktären av skatt på den enskilda rörelsen eller exportören. Det är nämligen alls inte säkert, att prisutjämningsavgiften kommer just den till godo, vilken erlagt densamma. Att uttaga avgiften är således en åtgärd, vilken faller inom området för riksdagens beskattningsmakt, och riksdagen hade därför bort beredas möjlighet att taga ställning till ett — helst i författningsform — fixerat förslag, vilket, tydligare än som nu skett, preciserade reglerna om den prestationskyldighet varom fråga är.

Den av regeringen begärda fullmakten är tidsbegränsad till den 30 juni 1946, och den betecknas av föredragande statsrådet såsom »en ren övergångsanordning». Det finns anledning att starkt understryka denna karaktäristik och från riksdagens sida med skärpa betona, att en sådan fullmakt måste vara icke blott tidsbegränsad utan också handhas med den största försiktighet och tillämpas endast i sådant fall, då tvingande behov av ett statsingripande föreligger. Vi skola här icke ingå på frågan, huruvida hittills ett sådant behov har konstaterats, som nödvändiggör den i propositionen föreslagna anordningen. Enighet torde råda om de prispolitiska synpunkter, som bilda utgångspunkten för folkhushållningsministerns motivering till det föreliggande fullmaktsförslaget. Från intet håll kan invändning göras mot att man söker avvärja de faror för den inhemska prisstabiliseringen, som tillfälligt uppdrivna priser på exportmarknaden kunna utgöra. Den stegring av produktionskostnaderna, som en sådan utveckling skulle medföra, måste icke minst för exportföretagen medföra allvarliga risker. Å andra sidan bör starkt understrykas den synpunkt, som också framhålles i propositionen, nämligen att »en tillämpning av svenska hemmamarknadspriser vid export, oaktat dessa understege på exportmarknaderna eljest accepterade priser, skulle bl. a. innebära, att Sverige av inre prispolitiska skäl försämrade sina bytesrelationer med utlandet på ett sätt, som skulle medföra förluster för det svenska folkhushållet». Innebörden av detta uttalande måste vara, att det svenska folkhushållet icke har råd att avstå från de möjligheter till ett gynnsammare förhållande mellan exportpriser och importpriser, som den internationella prisutvecklingen möjligen kan komma att erbjuda vårt land. Vi erinra om vad denna gynnsamma prisrelation betytt för det svenska folkhushållet, särskilt under 1920-talet men även under 30-talet. Det är således icke enbart vederbörande exportföretags intresse att uppnå bästa möjliga pris på exportmarknaden. Hela folkhushållet har gagn härav, och det skulle ur ekonomisk synpunkt vara i högsta grad oklokt, om sådana åtgärder vidtoges från de svenska statsmakternas sida, som skulle komma att försvåra eller omöjliggöra för våra exportföretag att vid sina förhandlingar om exportaffärer uttaga bästa möjliga pris på världsmarknaden.

Härtill komma de handelspolitiska synpunkterna, som i detta fall måste tillmätas den största betydelse. Sverige måste i den ömtåliga situation, som vi ha att möta, när de internationella handelsförbindelserna skola återupptagas, noga undvika statliga ingripanden, vilka kunna medföra repressalieåtgärder av ett eller annat slag och därigenom tillfälligt eller varaktigt tillfoga de svenska exportindustrierna skador och förluster. Risken härför skulle givetvis ökas, om statsmakternas åtgöranden dikterades av önskan att för vissa ändamål använda de prisvinster, som exportindustrierna kunna uppnå. I det fall, som närmast torde ha föranlett propositionen,

nämligen den svenska trävaruindustriens exportprisavtal, föreligga visserligen inga sådana avsikter, och de i detta sammanhang föreslagna anordningarna för prisutjämningsavgifternas uttagande och användning synas icke behöva väcka betänkligheter ur handelspolitisk synpunkt. Men hela systemet är ägnat att framkalla missförstånd och vålla vår utrikeshandel olägenheter. Härtill kan läggas, att de svenska exportörernas ställning gentemot utländska konkurrenter kan komma att allvarligt försvåras, om systemet med prisutjämningsavgifter mera allmänt skulle komma till användning.

Enligt propositionen tänker man sig emellertid, att dylika risker skola kunna undvikas genom den utformning, som systemet med prisutjämningsavgifter enligt förslaget skulle erhålla. Allting beror härvidlag på tillämpningen och — detta önska vi särskilt understryka — på i vilken utsträckning systemet kan komma att sättas i kraft. Härom ger propositionen blott vaga antydningar, vilket är ägnat att öka den osäkerhet, som förslaget måste framkalla. Det måste vara synnerligen vanskligt att avgöra, om exportpriserna kunna komma att utöva ett stegrande inflytande på den inhemska prisnivån. Risken för förhastade och onödiga ingripanden med stöd av den begärda fullmakten får icke förbises.

Utan att underskatta faran av att den svenska prisnivån drives upp genom inflytande från exportprisutvecklingen, vilja vi starkt understryka, att risken för en sådan utveckling icke kan motivera sådana ingripanden, som på längre sikt kunna få ännu mera skadliga verkningar för det svenska folkhushållet. Riksdagen torde därför böra göra det uttalandet, att systemet med prisutjämningsavgifter vid export endast i yttersta undantagsfall bör komma till användning.

Enligt vår mening skulle det prispolitiska syftemål, som propositionen vill vinna, säkrare kunna uppnås, om de medel, som inflyta via prisutjämningsavgifterna, insätts på ett särskilt spärrat konto i riksbanken för vederbörande exportörers eller exportindustriers räkning. Då skulle aldrig den anmärkningen kunna riktas mot systemet, att de svenska exportprisen inkludera avgifter till staten eller för av staten bestämt ändamål. De fonderade medlen skulle — efter prövning av något statsorgan — användas för att i framtiden täcka uppkommande förluster, i första rummet förluster på exportkrediter, eller för forskningsuppgifter, sociala välfärdsanordningar, konjunkturutjämnande åtgärder, byggandet av arbetarbostäder o. s. v. Genom en sådan sterilisering av prisutjämningsavgifterna skulle en större anti-inflatorisk verkan uppnås, avgifterna skulle kunna få konjunkturutjämnande verkningar, och de handelspolitiska risker, som äro förbundna med det i propositionen föreslagna systemet, skulle undvikas.

Även andra former, ägnade att undanröja de betänkligheter, som det föreliggande förslaget måste framkalla, äro tänkbara.

Vi hemställa,

att bevillningsutskottet vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 255 ville beakta de ovan anförda synpunkterna och i sitt utlåtande till riksdagen uttala sig för sådana begränsningar och modifikationer i fråga om den av Kungl. Maj:t begärda fullmakten, som här ifrågasatts.

Stockholm den 18 april 1945.

Ivar Anderson.

Harald Nordenson.

Ernst Wehtje.
